

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

מגילת אסתר

עם פירוש

מגילת מנחם

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שני אורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקווי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושבעים ושמונה לבריאה

פתח דבר

לקראת חג הפורים הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, אנו מוציאים בזה לאור את ספר "מגילת מנחם", והוא פירוש מכ"ק אדמו"ר על המגילה, מלוקט מתוך הלקוטי שיחות, ספרי השיחות, ספרי המאמרים מלוקט ואגרות קודש. וכן משיחות ומאמרים בלתי מוגהים ועוד.

הכוללים מאות ביאורים בכל דרכי פרד"ס התורה: פשט (הלכה, פלפול, פשוטו של מקרא), רמז, דרוש סוד וחסידות, כדרכו בקודש של כ"ק אדמו"ר. יש שהדברים קוצרו ועובדו להקל על הלומדים והמעיינים, וכן הוא בדרך כלל, ויש שהדברים הורחבו ונתבארו, כדי שיהיו כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם.

בתחילת הספר הבאנו את "עניני מגילת אסתר" הכוללים את ביאורי כ"ק אדמו"ר על ענינים כלליים של המגילה, ובהוספת פענוחים למראי מקומות. והביאורים השייכים לפסוקים מסוימים, ואינם על ענינים כללים הובאו במקומם.

וזאת למודעי: לאחר כל העמל והיגיעה שהושקעו יש עוד ענינים מכ"ק אדמו"ר על המגילה שלא נכנסו לספר זה, ועוד חזון למועד. זאת ועוד: בספר זה מובאים הדברים שהם על המגילה, ואילו הדברים (המוגהים) שהם על עניני חג הפורים וחודש אדר, יצאו לאור בספר לקוטי שיחות מועדים – פורים, ג' כרכים.

כל זה מודפס כאן עם מגילת אסתר ופרש"י ותרגום, ותרגום שני.

הספר תורגם סודר ונערך ע"י הרה"ת ר' שניאור זלמן הלוי שיחי' בן הרה"ח ר' משה שמואל שמעלקא הלוי ז"ל סגל, שליח הרבי בכפר האורנים, ארה"ק. עורך ראשי: הגה"ח ר' אברהם ברוך שיחי' בן הגה"ח הרב ר' הלל ז"ל פעוונער, משלוחי הרבי לארה"ק, ורב קהילת אנ"ש בפאריז, צרפת.

והננו מבקשים מכל הלומדים והמעיינים בספר, לכתוב אלינו את הערותיהם (לפי הכתובת מייל המופיעה בתחילת הספר), לצורך המהדורות הבאות.

ויהי רצון שבקרוב ממש נזכה לשמוע עוד שיחות ומאמרים מפי קדשו של כ"ק אדמו"ר, "תורה חדשה מאתי תצא", ומלך ביפיו תחזינה עינינו בהתגלותו לעין כל בביאת משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

ועד להפצת שיחות

ראש חודש אדר ה'תשע"ח

ברוקלין, נ. י.

עֶסֶר וּבַחֲמֵשָׁא עֶסֶר, בְּגוֹ כְּבֹל־שָׁנָה וְשָׁנָה: כַּח וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה פְּצִיחָא, וְלַחֲתָא דְּפִלְכָא בְּקֶרְוָא כְּפּוּם זְמַנְיָהוּן: נֹזְכָרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל־דְּוֹר וְדוֹר מִשְׁפָּחָה כַּח וַיּוֹמְרָא הָאֵלִין אֲתַחֲבֹבוּ לְמַהוּי לְהוֹן דְּכָרְנָא, וְלֹאֲתַעֲבֹדָא בְּהוֹן מִשְׁתָּא בְּכָל דְּרָא וְדָרָא, יַחוּסָא דְּכַהֲנֵי וְלִיּוֹאֵי,

רש"י

(כח) נזכרים. בקריאת מגילה: ונעשים. משפחה ומשפחה. מתאספין יחד ולאכלים משתה ושמחה ויום טוב לתת מנות ומתנות: ושומין יחד וכך קצלו עליהם שימי הפורים לא

מגילת מנחם

בכתב אשורית, ולכן מפרש רש"י שהמצוה היא דוקא "ככתבם — שתהא המגילה כתובה כתב אשורית"⁴⁸⁶.

"מקרא מגילה" — (א) "חייב

אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום"⁴⁸⁹ (ב) ואפשר להוסיף ולקרות עוד הפעם כדי להוציא אחרים ידי חובתן.

כח — והימים האלה נזכרים ונעשים

"נעשים" — בלשון רבים

א. רש"י מפרש⁴⁸⁷ "נזכרים — בקריאת המגילה, ונעשים — משתה ושמחה ויום טוב לתת מנות ומתנות".

להעיר, שהלשון "נזכרים ונעשים" בלשון רבים, קשור לזה שגם הקיום בפועל של כל אחת מארבע מצוות היום (א) מורכב משנים ("מיעוט

ועד"ז ב"משלוח מנות ומתנות לאביונים" (לשון רבים), צריך (א) "שתי מנות לאיש אחד"⁴⁹⁰, "ושתי מתנות לשני עניים"⁴⁹¹. (ב) "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה

ה'תש"נ). (486) משיחת ש"פ צו, שושן פורים ה'תשמ"א. (487) כאן. (488) וי"ל יסודם מחז"ל: יחיד ורבים הלכה כרבים. — ונמצא גם בפירוש: גירסת שדה יהושע בירושלמי ריש ברכות. פיה"מ להרמב"ם מנחות ספ"ג. שם פי"ג מ"ג. נגעים רפ"ו (קאפח). שו"ת הר"א בן הרמב"ם (פו, קי (בנוסח הכת"י בהערה שם)) ספר הקנה על המצות (מצות ברכת כהנים)). משא"כ סתם רבים. (ראה בארוכה לקמן בנספחים. המו"ל). (489) רמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ב. טושו"ע או"ח ר"ס תרפז. (490) שם פ"ב הט"ו. טושו"ע שם סו"ס תרצה. (491) שם

מגילת מנחם

ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה

ועל יסוד זה כתב החיד"א⁴⁹⁷

"ובזה ישבתי בעניותי בדרושים חקירה אחת, דהרי ישראל אשר בספרד ואפריקה לא היו תחת ממשלת אחשורוש, ולמה כל ישראל היום חייבים לעשות פורים? ואני הדל באתי לכלל ישוב חקירה זו מצד הסברא ואי בעית אימא גמרא, וזה על דרך האמת, דמאחר דבכל שנה מאירים ומזהירים האורות יתירה אורים גדולים בפורים ככל אשר נגלו בימי מרדכי ואסתר, חל על כל ישראל לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם, ובאורים כבדו ה' במצות היום מגילה ככתבה ומנות ומתנות דברים הבאים בתוך הסעודה לתקן שורשם".

הרי כשמזכירים את המאורע דפורים (ועד"ז כל חג בזמנו), מתוך זיכרון אמיתי, בכל רמ"ח אברים ושס"ה גידים, אזי נפעל שיהי' כל

כו"א⁴⁹².

ויש בזה שני אופנים של כפילות: (א) שני עניים — שהמקבלים הם שנים וכל אחד מהם מקבל מתנה אחת. (ב) שתי מנות — שהמקבל הוא אחד ("רעהו"), אלא ש"המנות" הם שתים, ויש בזה מה שאין בזה.

ומאחר שמקיימים שתי המצוות, "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" ישנם ב' המעלות גם יחד⁴⁹³.

ועד"ז בענין השמחה — שצריכה להיות למעלה ממדידה והגבלה, "עד דלא ידעי"⁴⁹⁴ כפשוטו⁴⁹⁵.

"נזכרים" שמביא ל"נעשים"

ב. מובא מהאריז"ל⁴⁹⁶ "שזהו סוד והימים האלה נזכרים ונעשים — שבהזכר זכרם למטה נעשים בפועל

הט"ז. טוש"ע שם ר"ס תרצד. (492) שם הי"ז. (493) ובנדו"ד יכולים להיות שניהם גם יחד בפועל ממש, שהרי באותה שעה (כולל גם שעה מלשון הפנה — "א קער") יכול ליתן ביד אחת משלוח מנות וביד השני' מתנות לאביונים. ועאכו"כ שהלימוד וההוראה בעבודה הרוחנית, יכולים להיות שניהם גם יחד. (494) מגילה ז, ב. טוש"ע שם סתרצ"ה ס"ב. (495) משיחת פורים ה'תשמ"ט. (496) רמ"ז בס' תיקון שובבים. (497) לב דוד פכ"ט.

מגילת מנחם

ההשפעות והגילויים שהיו בפעם הראשונה, "נעשים".
 נפשך ובכל מאדך⁵⁰³, אי אפשר להגיע למדרגה זו!?

והביאור בזה, שבאמת באם הי' היהודי צריך לפעול זה בכח עצמו, זה לא הי' אפשר, אבל לאחרי פעולת מרדכי ואסתר ש"קיימו וקבלו עליהם היהודים" מתוך מסירות נפש, נפתחה ונעשתה דרך סלולה לכל אחד ואחת מישראל, שלא יצטרך להתייגע ביגיעה גדולה, אלא רק יתייזב על דרך זו ויסע בכיוון זה (ולא בכיוון הפכי ח"ו), ועי"ז יזכה "בזמן הזה" לאותם "נעשים"⁵⁰⁴.

הצורך ב"נעשים" בפועל

ד. הענין של "נזכרים ונעשים", שע"י זיכרון המאורע נפעל הענין של "ונעשים"⁵⁰⁵, הוא ענין כללי בכל חגי ישראל, שכאשר מתעלים מעל מגבלות הזמן: עבר, הווה ועתיד, וחיים מחדש את הזיכרון, מתעורר רגש הלב באותה חיות שהיתה בעבר, ונפעל "ונעשים", "חדשים"⁵⁰⁶ (לא רק בכ"ף הדמיון⁵⁰⁷, אלא) ממש.

אולם מאחר וכל זה תלוי

(וי"ל שכן הוא בכל הענינים, לאו דוקא בעניני מועדים, שהם מתעוררים כל שנה בזמן שהיו בפעם הראשונה, וכמ"ש בגמרא⁴⁹⁸ "מפני מה נקבר משה אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור", ומבואר בתוס'⁴⁹⁹ "ומדרש אגדה, בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרטג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו, וכל שעה שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו"⁵⁰⁰).

ג. ולכאורה זהו פלא עצום, שיהודי כיום יוכל להגיע למדרגת מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכלל ישראל, שצמו "שלושת ימים לילה ויום"⁵⁰¹, ואספו כ"ב אלף תינוקות והתפללו ולמדו מתוך צום⁵⁰², והפכו את העולם. כי אפילו אם הוא יהי אצלו "נזכרים" "בכל לבבך ובכל

498 (סוטה יד, א. 499) ד"ה מפני. 500) ראה שיחת י"ג תמוז ה'תשכ"ט. 501) לעיל ד, טז. 502) אסתר"ר ספ"ט. 503) ואתחנן ו, ה. 504) משיחת פורים ה'תשכ"ה. 505) ראה רמ"ז בתיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. 506) פרש"י תבוא כו, טז. 507) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו.

מגילת מנחם

במחשבה שהיא רוחניות (נפש), הזכרון, הרי זה מבטל את המניעה ואילו מצד מציאות הגשמית (גוף), שמצד הגוף, שאצלו יש חילוק בין יתכן שיהי' איזשהו הגבלה מצד הגוף והעולם, שימנע מלחיות את המאורע "כחדשים ממש, לכן לא די בזיכרון בלבד, וצריך להמשיך זאת במעשה בפועל ממש, ובלשון חז"ל⁵⁰⁸

נזכרים ונעשים גם ביום הולדת

"המעשה הוא העיקר", ועי"ז בטלים כל הגבלות דזמן ומקום ממש שהענין ד"נזכרים" צריך להיות באופן של "נעשים".

והביאור בזה, כל המניעה לענין הזכרון באופן של "חדשים" שמצד החילוק בין העבר לזמן ההווה, הוא מחמת הגשם והחומר, אבל ענין הרוחניות הוא למעלה מהזמן, ושם אין חילוק אם הדבר אירע לפני ריבוי שנים או ברגע כמימרא, וכל החילוק הוא רק בענין שהוא תחת ממשלת הזמן, שזהו החומר והגשם.

ולכן כאשר פועלים שינוי בהגשם ע"י מעשה גשמי הקשור עם ענין

וכמו"כ הוא גם בענין יום הולדת של האדם⁵¹⁰, שהוא מובן ג"כ מפירוש הנ"ל על הכתוב "והימים האלה נזכרים ונעשים", שבכל יום לתקופת השנה, חוזרים הענינים לקדמותם, וידועה הראי' על זה שכן הוא גם בענינים גשמיים (ולא רק מועדי ישראל) מדין המשנה⁵¹¹ דהיין הנמצא בחביות משתנה לתקופת השנה מיום "הולדת" הענבים.

ובכל אופן הרי ידוע ד"מעשה רב"⁵¹² וחזק אפילו יותר מסברא⁵¹³, ובמילא גם יותר מקרא, ונהגו בזה רבותינו נשיאינו הקדושים אף כי בצנעא⁵¹⁴.

(508) אבות פ"א מי"ז. (509) משיחת י"ג תמוז ה"תשכ"ט. (510) ראה סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 331. (511) גיטין ספ"ג (לא, א) "בשלשה פרקים בודקין את היין . . . ובהוצאת סמדר [ופרש"י כתום פרח וענביו נראין באשכול כסדרן]". וראה סה"מ תש"ד ע' 13 "וטעם בדיקת היין בזמנים אלו דוקא הוא לפי כי בזמן התחלת גידול הענבים רגיל להיות נעשה שינוי גם ביין שבחביות. והיינו דבזמן הזה אשר הבורא ב"ה קבע זמן התחלת גידול הענבים בפעם הראשון הנה בזמן הזה בכל שנה ושנה נמשך השפעת פרי הגפן ממקורו, לכן אז יפול שינויים אפילו בהיין דאשתקד". (512) ראה שבת כא, א בפרש"י "מעשה רב — הואיל ומעיד שכן היו של בית אביו עושין הלכה היא". (513) ראה ב"ב קל, ב. (514) אגרת ה"תתכב להרב

תה

מגילת אסתר ט

מגילת מנחם

הי' לו לכתוב "מתאספים ואוכלים ושותים יחד", שהרי האסיפה היא לצורך האכילה ושתית?

רש"י ממשיך: "וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו", וצריך להבין הרי לכאורה זהו ענין בפני עצמו, וא"כ למה כתבו רש"י בהמשך למתאספין יחד וכו' 516?

בפשטות הטעם שרש"י הוצרך לכתוב את הענין ש"כך קבלו כו'", הוא מפני שבפסוק זה נאמר תחילה "והימים האלה נזכרים ונעשים" — סיפור דברים בהווה, ולאחרי "משפחה וגו'" ממשיך "וימי הפורים לא יעברו גו' וזכרם לא יסוף גו'" — הגדת העתיד, ולפי זה צריך הסבר למה כוללם יחד. ולכן הוצרך רש"י לכתוב שאין זה ענין שבעתיד, אלא שכבר אז בהווה קבלו עליהם לעשות מעשה כדי ש"ימי הפורים לא יעברו", ולכן כתב "וכך קיבלו כו'". והיינו, ש"וכך קיבלו כו'" אינו פירוש על "משפחה ומשפחה" אלא זהו פירוש על "לא יעברו וגו'".

אבל לפי זה הי' לו לכתוב זה בד"ה בפני עצמו — "לא יעברו וגו'", כי כך "קיבלו וכו'", ולא

שם — משפחה ומשפחה

בוחה של שמחה משפחתית

א. פרש"י עה"פ: "משפחה ומשפחה — מתאספין יחד, ואוכלים ושותים יחד, וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו".

בגמרא⁵¹⁵ דרשו: "משפחה ומשפחה — להביא משפחות כהונה ולוי' שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה". והטעם שרש"י אינו מפרש כן, הוא מפני שאין זה פשטות הכתוב. כי פשטות תוכן הכתוב הוא לכל הזמנים, "לא יעברו גו' לא יסוף גו'", ואילו דרשת הגמרא היא רק לזמן שבית המקדש הי' קיים. וגם הרי בשעת תקנת הפורים לא הי' בית במקדש קיים. ולכן מפרש שהכוונה ב"משפחה ומשפחה" היא כפשוטו ש"מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד".

אבל צריך להבין: למה רש"י מחלק בין ב' הענינים, "מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד", ע"י שכותב ב' פעמים "יחד", שמזה משמע שמתאספין הוא ענין בפני עצמו, ולא (רק) לצורך אכילה ושתית. לכאורה

הלל מדלי', אג"ק חט"ז ע' מה. 515) מגילה ג, א. 516) כמו שהקשה בשער יששכר מאמר חודש אדר ימי ששון סימן כג (ע' תקיב).

מגילת מנחם

לכתוב זה כדיבור המתחיל "משפחה ומשפחה", ולא עוד אלא שרש"י מחבר בין שני הפירושים (שעל חלקים שונים של הכתוב) בוא"ו החיבור — "וכך קבלו", והרי לכאורה אין הענינים שייכים זה

זה⁵¹⁷?

אלא שביאור זה אינו מתיישב

בפשט לשון רש"י, כי אינו כותב כלל שזהו ענין של סיבה ומסובב, וגם הרי נתבאר כמה פעמים שפרש"י (גם על מגלת אסתר) הוא לכל לראש "פשוטו של מקרא"⁵²⁰, וכאן אינו מביא כלל מה שכתוב בגמרא (שזה שייך לבן ט"ו⁵²¹), ולא לבן חמש למקרא

ב. השער יששכר כותב⁵¹⁸ לבאר זה שמאחר ו"כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה. . . עדיין עושין אותה בשמחה"⁵¹⁹, לכן מדגיש רש"י שכבר בפעם הראשונה קבלו עליהם לעשות את "ימי הפורים האלה" באופן

(517) וכמ"ש בשער יששכר שם וז"ל: "ובפשטות יש לדחוק ולומר כי וכך קבלו עליהם קאי רש"י לפרש על הכתוב שלאח"כ "ימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים", היינו, שאין הפירוש שהוא הבטחה בלבד שימי הפורים לא יעברו כמו שייסד הפייטן, ואם כל המועדים יהיו בטלים הפורים לא נבטלים כו'. אלא הפירוש הפשוט שכך קבלו עליהם אז, שיהי' לדורי דורות עד עולם, שימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. אמנם קשה מה זה שעירב הדברים עם הפירוש על משפחה ומשפחה כנזכר". המו"ל. (518) שם (לאחר שמביא מרז"ל משבת שהובא בפנים) [וז"ל: "והנה אף שהי' מהחיוב לעשות זכר לנס שעשה הקב"ה שניצלו ממות לחיים ע"י מרדכי ואסתר, אבל כיון שהיו ירודים בגלות, וכמה קיצין שחשבו לגאולה הלכו כבר — "ואכתי עבדי דאחשוורוש" הם, וזמן הקץ נחתם ונסתם, וא"כ אם היו מקבלים אז רק בעל כרחן, לעול ולחיוב לעשות פורים בכל שנה ולא בשמחה ולב שלם מרצונם הטוב, אז לא הי' כח לימים האלו ליתן שמחה בלב כל ישראל לדורי דורות, כיון שקבעוהו אז מעיקרא וקבלוהו רק בהיותם בעצבות ובגלות, והלא גם בדאורייתא כל מצוה שלא קבלו בשמחה, עדיין אין עושין בשמחה וכנ"ל, וכש"כ זה שאינו דאורייתא ממש, בודאי מחמת שקבלוהו אז בשמחה, על כן יש כח בקדושת הימים ליתן שמחה בלב כל אחד מבנ"י, וז"ש רש"י "מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד", היינו, שהתאספו אז יחד ואוכלים ושותים, וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו, על כן יש להם כח לימי הפורים האלו להתקיים לעולם בשמחה". ולהעיר מבאר היטיב סו"ס תרצ"ה וז"ל: וכתב בסדר היום: יקבץ כל אנשי ביתו וחבריו, דאם אדם יושב ביחיד אי אפשר לשמוח כראוי. וכן כתב רש"י ז"ל בפסוק משפחה ומשפחה. עכ"ל. המו"ל]. (519) שבת קל, א. (520) פרש"י עה"ת בראשית ג, ח. (521) אבות

מגילת מנחם

שעדיין לא למד את זה) שדבר שקיבלו עליהם בשמחה עדיין עושים אותו בשמחה.

ועוד, גם אם רש"י הי' מכוון לפירוש זה, הי' לו להביא זה על הפסוק "משתה ושמחה"⁵²², שזהו הגורם שעדיין יעשו בשמחה, ולא כאן, שמדובר בענין של "משפחה ומשפחה" וענין השמחה אינו מוזכר כלל.

ג. והביאור בזה, בתחילת הפסוק כאן נאמר "והימים האלו נזכרים ונעשים", ומפרש רש"י "נזכרים — בקריאת המגילה, ונעשים — במשתה ושמחה ויום טוב לתת מנות ומתנות", והיינו, בהווה. ואח"כ ממשיך הפסוק בנוגע לעתיד "וימי הפורים האלה לא יעברו גו' וזכרם לא יסוף מזרעם". ומפרש: "וזכרם — קריאת המגילה". ורש"י לא זקוק לפרש "וימי הפורים", כי פשוט שהכוונה למשתה ושמחה.

ונמצא שבפסוק מדובר בתחילתו ובסופו על שני ענינים: א) משלוח מנות. ב) מצוות האחרות של היום. בתחילה מדובר על ההווה ("נזכרים ונעשים") ובסופו על העתיד ("לא יעברו גו' לא יסוף גו'"). ומזה הכריח רש"י שגם אמצע הפסוק מדובר על חיבור ההווה והעתיד כנ"ל, והפירוש ב"משפחה ומשפחה" הוא ג"כ על ב' ענינים הנ"ל⁵²³: "מתאספים יחד" — כדי לקרוא את המגילה, "ואוכלים ושותים יחד" — בשביל "משתה ושמחה", ולכן כופל ב' פעמים "יחד".

עפי"ז יובן למה הוצרך רש"י להמשיך "וכך קבלו", כי לאחרי שמפרש ב' הענינים שעשו במשפחה, מתעוררת השאלה למה צריך לקיים כל זה במשפחה דוקא? (ואם כי מצינו בתורה שאכילת קרבן פסח צריך להיות "שה לבית פ"ה מכ"א. 522) כאן, יז. והטעם שרש"י הוצרך לפרש רק הכפל של "משפחה ומשפחה" ולא שאר הענינים שבכתוב, כי בנוגע "לדור ודור" אפשר לתרץ (כפירוש הראב"ע) שהתקנה היא רק לדור שבו נעשה הנס, וכן בנוגע למדינה ועיר, שהתקנה היא גם למקום שלא היו בו יהודים בעת הנס, אבל "משפחה ומשפחה" — מאי קמ"ל. ולכן מפרש רש"י שיש ב' ענינים שהמשפחה מתאספת בשבילם. ויותר נראה שאין רש"י בא לפרש הכפל (כי גם בזה אפשר לומר שהתקנה היא למשפחה שלא היתה בסכנה) אלא הוא לפרש מהו התוכן של "משפחה ומשפחה", מה ענין המשפחה לכאן, לכן מפרש שהכוונה שכל המשפחה תתאסף יחד, אלא שמכיון שהוצרך לפרש שמתאספים, הוצרך לומר ג"כ שיש ב' מטרות בזה: מקרא מגילה, משתה ושמחה (אבל לא שזהו פירוש הכתוב). המו"ל. 523) יש לעיין היכן מצינו ענין זה

וּמִשְׁפָּחָהּ מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיְחֻסָּא דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
 דְּשָׂרְזֵן בְּכָל פְּלָכָא וּפְלָכָא, וְדִירִין בְּכָל קְרָתָא וְקְרָתָא וַיּוּמִי
 פּוּרְיָא הָאֵלִין לָא יַעֲבְרוּן מִגּוּ יְהוּדָאִין וְדְכָרְנָהוּן לָא יִשְׁתַּיְצִי
 הַיּוֹדִים וְזָכְרָם לְאִי־סוּף מְזֻרְעִים:

רש"י

יעברו: וזכרם. קריאת מגילה: לא יסוף. וא"ל לומר להיות מגזרת (נראשית יט, יז) פן תרגום שלא יתוס דמתרגם עד תוס עד דסוף תספה ומגזרת (שמואל-א כו, א) עתה אספה יוס

מגילת מנחם

אבות⁵²⁴, ופרש"י שם⁵²⁵ "למשפחה אחת"⁵²⁶, אבל מה זה שייך לפורים? ולכן מבאר שמאחר שהתקנה היתה על העתיד, ש"זכרם לא יסוף מזרעם",

ולכאורה מה אפשר לעשות מיד כדי שזה יתקיים לדורות הבאים? לכן מכריח רש"י ש"כך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו", היינו שע"י שעושים כל זה "משפחה ומשפחה" "יחד", הרי זה מביא שכך ימשיך לעולם.

שם — וזכרם לא יסוף מזרעם

זיכרון הצרות

כתב הרמב"ם⁵²⁹ "כל ספרי

הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר, הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם, ואע"פ שכל זיכרון

כי כאשר עורכים את שמחת פורים באופן של "משפחה ומשפחה" הורים וילדים יחד, הרי אז גם הילדים מתחנכים ומקבלים על עצמם בשעת מעשה לעשות את החג באופן כזה גם

שמקרא מגילה יהי' במשפחה. המו"ל. (524) בא יב, ג. (525) וראה גם מכילתא שם. (526) וראה גם שם, כא ובפרש"י שם. (527) וראה המדובר בשיחת יו"ד שבט ה'תשל"ד בענין "למשפחתם לבית אבותם" (במדבר א, א), שבכדי לפועל הענין ש"לא תסור וגו'" (שופטים יז, א) — קיום כל דברי התורה, צריך שזה יהי' ע"י "למשפחתם". (528) שיחת ש"פ תשא, שושן פורים ה'תשל"ד. (529) סוף הל' מגילה.

מגילת מנחם

הצרות יבטל, שנאמר⁵³⁰ כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני, ימי הפורים לא יבטלו, שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם". ומשמע מלשונו דאפילו זיכרון הצרות דפורים "לא יסוף".

זיכרון הנס ע"י "זרעם" הקטנים

א. מהפסוק "וזכרם לא יסוף מזרעם" לומדים⁵³⁵ ש"ימי הפורים לא יבטלו" גם לעתיד לבא, ומסתבר לומר שגם ביאור הענין נרמז גם בלשון הכתוב עצמו.

והענין בזה, תיבת "זרעם" מורה על בני ישראל כפי שהם עדיין בגיל קטנות ממש, ולא ליוצאי חלציהם הגדולים, כי לפי זה לא יובן מהי ההוספה במ"ש "וזכרם לא יסוף מזרעם" על הנאמר לפני זה "לא יעברו מתוך היהודים"? ועל כרחק צריך לומר, שהכוונה בזכרם לא יסוף

וצע"ק ממ"ש במדרש⁵³¹ "כל השירות שנאמרו בעולם לשון נקבות, לומר מה הנקבה הזאת מתעברת ויולדת וחוזרת ויולדת, כך הן הצרות באות עליהן והיו אומרים שירות בלשון נקבות, לכך עמדו בבל ומדי ויון ואדום ושיעבדו את ישראל, אבל לע"ל אין עוד צרות בו, שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות, וכתב⁵³² ששון ושמחה ישיגו וגו', באותה שעה אומרים שיר לשון זכר כו",

(530) ישע"י סה, טז. (531) שמו"ר פכ"ג, יא. (532) ישע"י שם, לה, (533) להעיר מברכות יג, א: "וכן הוא אומר (ישעיהו מג, יח) אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו, אל תזכרו ראשונות זה שעבוד מלכיות, וקדמוניות אל תתבוננו זו יציאת מצרים (שם, יט), הנני עושה חדשה עתה תצמח, תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג, משל למה הדבר דומה לאדם שהי' מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, והי' מספר והולך מעשה זאב, פגע בו ארי וניצל ממנו והי' מספר והולך מעשה ארי, פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והי' מספר והולך מעשה נחש, אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות". ומשמע מזה שלעתיד לבוא ישכחו את הצרות הראשונות. וראה תו"א צב, א: "ולכן אפי' לע"ל שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה, שבחי' ביום ההוא יהי' בבחי' זה, בחי' גילוי, מ"מ בחי' אסתר שהיא בחי' עתיק היא בחי' סדכ"ס, כי סתימין הם או"א, ועתיק הוא סתימא אפי' לגבי סתימין, ולכן אין לה בטול". ומשמע שההסתר שהי' בימי אסתר לא יישכח. (534) לקו"ש ח"ו ע' 371 (הערה באגרת מ"א אדר ב' תענית אסתר (נדחה) ה'תש"ל). (535) רמב"ם הל' מגילה פ"ב

מגילת מנחם

אפילו מ"זרעם", הוא על ילדים קטנים ממש.

וזוהו חידוש גדול לגבי כל עניני תומ"צ: כאו"א מישראל מחויב בכל התורה ומצוותי, עד סוף כל הדורות "התורה הזאת לא תהי' מוחלפת" ח"ו, אבל החיוב לקיימם חל רק על גדולים בשנים, ברי חיובא. ואפילו ימי הפורים שייכים גם ל"זרעם" שעדיין בגיל הקטנות.

ב. וטעם הסבר שימי הפורים דוקא שייכים אפילו ל"זרעם"? בהקדים המסופר במדרש⁵³⁶ שבבוא המן

מאחשוורוש (לאחרי חתימת הגזירה) פגע במרדכי כשהוא רץ אחרי "שלושה תינוקות שהיו באים מבית הספר, והלך אחריו לדעת מה ישאל מרדכי מהם. כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות שאל לאחד מהם פסוק לי פסוקך, א"ל אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא⁵³⁷, פתח

השני ואמר עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו א-ל⁵³⁸, פתח השלישי ואמר ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסכול אני עשיתי ואני אשא ואני אסכול ואמלט⁵³⁹, כיון ששמע מרדכי כך הי' שמח בשמחה

גדולה, א"ל המן מה זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות מאלו, אמר על בשורות טובות שכשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו".

ולכאורה צריך ביאור, כיצד יתכן שהענין של מפלת המן יודע ויתגלה למרדכי ע"י היותו מלמד תינוקות של בית רבן דוקא, הרי מרדכי הי' מגדולי חברי הסנהדרין, מנהיג ומורה דרך לכל העם היהודי, ותפקידו ללמד את התינוקות (כפי שאכן עשה) ולא ללמוד מהם?

והביאור בזה, במדרש⁵⁴⁰ גופא מבואר שביטול הגזירה הי' ע"י "קול גדים וטלאים", לימוד התורה של תינוקות של בית רבן, כמסופר שם שמרדכי קיבץ תינוקות של בית רבן ולימדם תורה, וזה הוא שגרם לביטול גזירת המן.

והטעם לזה הוא, כי הנצחיות של עם ישראל תלוי בתינוקות של בית רבן — "זרעם" דוקא, וכמש"נ⁵⁴¹ "מפי עוללים ויונקים דוקא יסדת עז גו' להשבית אויב ומתנקם", שלכן גם גזירתו של המן "להשמיד וגו'"⁵⁴²,

הי"ח. (536) אסת"ר פ"ז, יז קרוב לסופו. (537) משלי ג, כה. (538) ישע"ה, י. (539) שם מו, ה. (540) אסת"ר פ"ט, ד. (541) תהלים ח, ג. (542) לעיל ג, יג.

מגילת אסתר ט

תיא

מגילת מנחם

היתה בקשר עם תינוקות של בית רבן, כנ"ל במדרש שכאשר שמע הפסוקים שאמרו ("אל תירא", "עוצו עצה", "ועד זקנה"), "מיד כעס ואמר אין אני שולח ידי תחילה אלא באלו התינוקות". ואילו כאשר ראו מלמעלה שמצבם של תשב"ר הוא כדבעי — שע"ז מובטח ההמשך והנצחיות של עם ישראל — התבטלה בדרך ממילא הגזירה.

החידוש הוא שלומדים עם תשב"ר הלכות שלא שייך לקיימן עכשיו — שהרי בשושן אסור לבנות בהמ"ק ואסור להקריב קרבן — ומכל מקום מחנכים אותם שיהי' להם עונג בלימוד הלכות לו עד שמשננים אותם בע"פ, וכשפוגש אותם המן ברחוב העיר ושואלם "במה אתם עוסקין?" עונים בפשטות: "במצות העומר".

ותינוקות כאלו, שהושרש בהם הנצחיות של עם ישראל, הם המענה להמן "אל תירא . . . עוצו עצה . . . ועד זקנה".

וזהו ג"כ הקשר בין שני הענינים שבפסוק "וזכרם לא יסוף מזרעם": א) "וזכרם" — שימי הפורים לא יבטלו גם לעתיד לבוא. ב) "לא יסוף מזרעם", קטני קטנים. דהא בהא תליא, כי הנצחיות של עם ימי הפורים

ג. עפ"ז יש לבאר עוד סיפור במדרש⁵⁴³ שמרדכי למד עם תלמידיו "הלכות מצות העומר, שהרי אותו היום ט"ז בניסן הי', ובאותו היום היו מקריבין עומר בזמן שביהמ"ק הי' קיים", כלומר, לימודו עם תשב"ר לא הי' רק בשביל ידיעת המעשה אשר יעשון — בזמן שהוא לא הי' בהמ"ק קיים (אלא שבימי כורש הורשו לבנותו אבל לא לסיימו⁵⁴⁴) ומרדכי ותלמידיו היו אז בשושן — ולמד איתם הלכות שקיומן הוא רק "לכשיבנה המקדש", וגם אז קיומן של הלכות אלו אינם בידי התינוקות, אלא ביד הכהן, ודוקא ע"י חינוך כזה מודגש נצחיותו של עם ישראל, כי ללמד ילדים איך להתנהג בהווה אין בזה חידוש, שהרי זה תפקידם של כל

(543) אסתר"ר שם. (544) ראה לעיל פרש"י ה, ג. ועוד.

כט וְתִכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה בְּתֹאבֵיחַיִל
 וּמְרַדְכֵי הַיְהוּדִי אֶת־כָּל־תְּקֵף לְקִיּוֹם אֶת
 אַנְּוֹת הַפְּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית: וַיִּשְׁלַח
 סְפָרִים אֶל־כָּל־הַיְהוּדִים אֶל־שֶׁבַע
 וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְלָכוֹת
 אַחְשָׁרוּשׁ דְּבָרֵי שָׁלוֹם וְאַמֶּת: לֹא לְקִיּוֹם

מבניהון: כט וכתבת אסתר
 מלכתא בת אביחיל ומרדכי
 היהודי ית כל מגלתא הדא —
 ית תקפא דנסא — לקימא ית
 אגרתא דפוריא הדא תנינונתא:
 ל ושדר פטקין לות כל
 יהודאין, למאה ועשרין ושבע
 פילכין מלכות אחשורוש,
 פתגמי שלמא והימנונתא:

רש"י

אחד שאס כן היה לו לכתוב לא יספה מזרעם: אחשורוש ושל המן ושל מרדכי ושל אסתר:
 (כט) את כל תקף. מוקפו של נס של השנית. לשנה השנייה חזרו ושלחו ספרים

מגילת מנחם

באופן ד"לא יבטלו" תלוי ב"זרעם" יסוף מזרעם". ולכן ימי הפורים דוקא
 שמתחנכים כדבעי, בדרך התורה קיימים בקיום נצחי ולא יבטלו גם
 ומצוותי". לעתיד⁵⁴⁷.

זוה הי' הניצחון דימי הפורים שאז
 הועמד הענין דחינוך של תשב"ר על
 תילו, ע"י מרדכי, שעיי"ז נוצר קשר
 נצחי בין ישראל לאורייתא, וכדאיתא
 בגמרא⁵⁴⁵ עה"פ⁵⁴⁶ "קיימו וקבלו
 היהודים — קיימו מה שקיבלו כבר",
 בעת מ"ת. כלומר, יהודים קבלו על
 עצמם (לא רק ימי הפורים) כ"א
 כללות ענין התורה ומצוותי, כי בימי
 הפורים נפעל קיום נצחי בקבלת
 התומ"צ באופן ששוב לא שייך בזה,
 מודעה רבה לאורייתא, "וזכרם לא

כפ"ל ב — לקיים את אגרת הפורים
 הזאת השנית. . ונכתב בספר
 "אגרת" ו"ספר"

המגילה נקראת כאן בשם "אגרת",
 זוה דבר שאינו מתקיים, וכן הוא גם
 ע"פ הלכה⁵⁴⁸, ומאידך המגילה עצמה
 נקראת בהמשך בשם "ספר", ש"ספר
 הוא נצחי ותמיד, בלתי יבוטל
 לעולם", ועד ש"כל ספרי הנביאים
 וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות
 המשיח חוץ ממגילת⁵⁴⁹ אסתר".

(545) שבת פח, א. (546) כאן, כז. (547) משיחת פורים ה'תשמ"ה. (548) תו"א מג"א קיט,
 א. (549) ל' הרמב"ם הל' מגילה פ"ב הי"ח.

אֶת־יְמֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה בְּזַמְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר
 קָיָם עֲלֵיהֶם מֶרְדֵּכִי הַיְהוּדִי וְאַסְתֵּר
 הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְמוּ עַל־נַפְשָׁם וְעַל־
 זְרַעַם דְּבָרֵי הַצְּמִת וְזַעֲקָתָם: לֵב וּמֵאֲמַר
 אֶסְתֵּר קָיָם דְּבָרֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב
 בַּסֵּפֶר:

לא לקנמא ית יומי פוריא
 האלין באדר בתראה בזמן
 עפורא, היקמא דקים עליהון
 מרדכי יהודאי ואסתר מלכתא,
 והיקמא דקימו יהודאי על
 נפשון ועל בניהון, למנהיגון
 דכירין פתגמי צומיא
 וצלותהון: לב ועל מימר
 אסתר אתקימו פתגמי פוריא
 האלין, ועל ידוי דמרדכי

אתכתבת מגלתא בפטקא:

רש"י

ולכמוז ספר זה עם שאר הכמוזים וזהו ונכתב
 זגו'. אסתר נקשה מאת חכמי הדור לקצעה

מגילת מנחם

לֵא-לֵב — לְקִיּוּם אֶת יְמֵי הַפּוּרִים
 הָאֵלֶּה בְּזַמְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיּוּם עֲלֵיהֶם
 מֶרְדֵּכִי הַיְהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה . .
 וּמֵאֲמַר אֶסְתֵּר קִיּוּם דְּבָרֵי הַפּוּרִים
 הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בַּסֵּפֶר

ב' פסוקים ב' ענינים בפורים
 ובאסתר

בנוגע ל"קיים את ימי הפורים גו"
 נאמר "ואסתר המלכה", אבל בנוגע
 ל"דברי הפורים גו' ונכתב בספר"
 נאמר "ומאמר אסתר" (סתם).
 והביאור בזה עפ"י המבואר במ"א

וזוהו בהתאם לתוכנו של פירוש
 הבעש"ט⁵⁵⁰ הידוע על דברי
 המשנה⁵⁵¹ "הקורא את המגילה
 למפרע לא יצא", שהקורא את
 המגילה וחושב שהמגילה לכל פרטי
 הוא סיפור שקרה רק למפרע, בעבר,
 ואינו שייך לזמננו עתה, לא יצא,
 כלומר, חסר אצלו כל הכוונה
 והמטרה של קריאת המגילה, כי
 המגילה ענינה נצחי בכל מקום ובכל
 זמן. היינו שבמגילה מודגש יותר
 מאשר בענינים אחרים שבתורה, שהם
 שייכים לכל הזמנים, מתאים לזה
 שדוקא המגילה לא⁵⁵² תיבטל⁵⁵³.

(550) הובא בספר דברי שלום פרשת בא. (551) רפ"ב דמגילה. הובא בפרש"י עה"פ לקמן.
 (552) ראה לעיל בארוכה בעניני מגילת אסתר סימן יא. (553) משיחת פורים ה"תשמ"ה.

פרויקט

"מוגילת מנחם"

נדפס על ידי ולזכות

הרה"ת ר' אליעזר חיים

וזוגתו רבקה בתי'

שיחיו

לפידות

ומשפחתם שיחיו

בואנוס איירעס, ארגנטינה

